

Вплив занять єдиноборствами на формування особистості здобувачів вищої освітиЧень Дундун¹, Бондар А.С.¹, Лю Шаоин²¹ Харківська державна академія фізичної культури² Економічний університет Хайкоу

Анотація. Мета: визначити роль єдиноборств у процесі формування гармонійної особистості здобувачів вищої освіти в Китайській Народній Республіці та Україні. **Матеріал та методи.** У ході дослідження використовувалися теоретичні та емпіричні методи досліджень: аналіз науково-методичної літератури та джерел інтернету, аналіз нормативно-правових документів; порівняльний аналіз; методика ціннісних орієнтацій М. Рокича; соціологічне опитування (анкетування); методи математичної статистики. **Результати:** у ході дослідження розглянуто особливості застосування єдиноборств у закладах вищої освіти Китайської Народної Республіки та України, проведено соціологічне опитування здобувачів вищої освіти обох країн стосовно їх ставлення до занять різними видами єдиноборств, проведено порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій здобувачів освіти, які формуються під впливом занять єдиноборствами. З'ясувалося, що в закладах вищої освіти Китайської Народної Республіки єдиноборства, бойові мистецтва введено як обов'язковий предмет до Державної Програми фізичного виховання, а в українських закладах вищої освіти окремі види єдиноборств вводяться в навчальний процес за рішенням керівництва. Опитування показало, що здобувачі вищої освіти обох країн вважають єдиноборства популярними видами спорту і займаються цими видами спорту для гармонійного розвитку і збереження здоров'я. Окремі термінальні та інструментальні цінності у здобувачів вищої освіти Китаю та України децю відрізняються, загальні ціннісні орієнтації та життєві принципи у здобувачів освіти, які займаються єдиноборствами схожі. **Висновки.** Заняття єдиноборствами позитивно впливають на гармонійний розвиток здобувачів вищої освіти. Під впливом тренувань підвищується рівень фізичного розвитку, формується система цінностей, що спрямована на особисте зростання та життєву мудрість. Здобувачі вищої освіти, які займаються єдиноборствами, дбають про власне здоров'я та формування особистості. Для них пріоритетними є вихованість, відповідальність, тверда воля та дружба, які свідчать про прагнення до фізичного, інтелектуального та морально-етичного росту. Результати дослідження дозволяють рекомендувати заняття єдиноборствами в закладах вищої освіти з метою покращення фізичного стану або досягнення високих спортивних результатів.

Ключові слова: єдиноборства, здобувачі вищої освіти, заклади вищої освіти, особистість, ціннісні орієнтації.

Вступ. Здобувачі у закладі вищої освіти переживають перехід від підліткового до дорослого віку, який є критичним у формуванні їх особистості, світогляду, цінностей та життєвих поглядів. Важливо використовувати можливості університетської освіти та надавати якісну освіту, спрямовану на підвищення критичного мислення та уяви здобувачів освіти, а також на розвиток їх здатності до інновацій та досліджень.

Додатково важливо приділяти увагу фізичному та психічному здоров'ю здобувачів вищої освіти, щоб вони могли успішно адаптуватися до суспільства та відчували свою цінність, проявляли ентузіазм до майбутнього та мужньо протистояли труднощам. На університетському етапі здобувачі освіти набувають досвіду та знань, що дозволяє їм успішно адаптуватися до суспільства. Проте нарівні важливо розвивати методи

формування особистості та досліджувати потенційну цінність здобувачів освіти університету. Має сенс сприяти розширенню рухової активності здобувачів вищої освіти, залучаючи їх до тренувальних занять у спортивних клубах закладу вищої освіти, спортивних заходах та змаганнях, а також створюючи умови для самостійних занять у вільний від навчання час. При цьому важливо додавати різноманіття до занять шляхом впровадження популярних серед молоді видів спорту, включаючи єдиноборства.

Заняття в секціях єдиноборств для здобувачів вищої освіти обґрунтовуються тим, що під їх впливом оптимізується функціонування серцево-судинної та дихальної систем, підвищується рівень загальної фізичної підготовки, розвиваються сила, швидкість, спритність, координація рухів, витривалість здобувачів освіти (Саєнко, 2009; Шарпар, та ін., 2022; Zhao, 2023). Загалом, аеробна і анаеробна витривалість, швидкісно-силові навички, швидкість, гнучкість, координація і техніка рухів є важливими складовими специфічної фізичної підготовки для більшості видів єдиноборств. Різні види бойових мистецтв можуть мати свої власні особливості в залежності від їх унікальних характеристик (Бойченко, & Голубничій, 2016; Тропін, та ін., 2023; Sandford, & Gill, P. R., 2018).

У процесі занять єдиноборствами, бойовими мистецтвами у спортсменів покращуються психофізіологічні показники, які суттєво впливають на спортивні успіхи, а саме мобілізованість, оптимальна готовність до дії та розвинена диференціація; просторові характеристики, оптимальна регуляція м'язового тону (Podrihalo, et al., 2023).

Уведення в систему фізичного виховання здобувачів вищої освіти системи єдиноборств, має потенціал суттєво підвищити рівень їх фізичної, психологічної та інтелектуальної підготовленості, а також морального розвитку (Iermakov, et al., 2016; Zhao, 2023). Заняття єдиноборствами сприяють

не лише розвитку фізичних якостей та підвищенню функціональної підготовленості, але й формуванню особистісних рис, таких як зміцнення позитивних психологічних якостей, включаючи волю, рішучість, витримку, здатність діяти та встояти за себе, своїх друзів та переконання (Байрамов, & Бондар, 2019; Горбенко, 2018).

Єдиноборства включають види спорту в яких два суперники змагаються один з одним, діючи в рамках обумовлених правил, вони проводять різноманітні прийоми з метою отримання перемоги (Шарпар, та ін., 2022). Єдиноборства є формою активності, яка сприяє розвитку самопізнання в усіх аспектах (Chang, & Li, 2018). Невід'ємною частиною філософії єдиноборств є принципи бойових етичних якостей, таких як дисципліна, самоконтроль та повага (Байрамов, & Бондар, 2019; Ніколаєв, & Чіжаєв, 2020).

Сучасні дослідження також свідчать про взаємозв'язок між соціальною адаптивністю здобувачів вищої освіти та заняттями східними єдиноборствами, завдяки яким покращується спілкування та цінні життєві навички молоді (Zhang, et al., 2023).

Зв'язок роботи з важливими науковими програмами або практичними завданнями. Дослідження проводилось відповідно до теми науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури «Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту (державний реєстраційний номер 0120U101012)».

Мета дослідження – визначити роль єдиноборств у процесі формування гармонійної особистості здобувачів вищої освіти в Китайській Народній Республіці та України.

Матеріал та методи дослідження. У ході дослідження використовувались теоретичні та емпіричні методи досліджень, такі як аналіз науково-методичної літератури та джерел інтернету, аналіз нормативно-правових документів; порівняльний аналіз; методика

ціннісних орієнтацій М. Рокіча; соціологічне опитування (анкетування); методи математичної статистики.

Дослідження проводилося з вересня 2023 року по лютий 2024 року у два етапи. На першому етапі окреслено проблему дослідження, здійснено огляд літератури, побудовано теоретичну базу дослідження, проведено соціологічне опитування серед здобувачів вищої освіти Економічного університету Хайкоу (м. Хайкоу, Провінція Хайнань) (n=100), Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (n=20), Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (n=30) з метою особистого відношення до єдиноборств та визначення їх популярності в країнах. Для проведення опитування розроблено бланк анкети з 10 питань змішаного характеру. У дослідженні використовувалася проста випадкова вибірка. Перед початком опитування респонденти були повідомлені про мету анкетування і виконавців дослідження. Для підвищення достовірності даних анкетування проводилося за єдиною процедурою за ідентичних умов.

На другому етапі розкрито вплив занять східними єдиноборствами на формування особистості, зокрема на утворення системи цінностей. Для виявлення ціннісних орієнтацій серед здобувачів вищої освіти, що займаються східними єдиноборствами, була застосована методика М. Рокіча (Методика «Ціннісні орієнтації» (http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm), яка полягає в тому, що респондентам пропонується два списки цінностей (по 18 у кожному), де вони мають присвоїти кожній цінності ранговий номер. Спочатку пред'являється набір термінальних цінностей (список А), а потім набір інструментальних цінностей (список Б). Результати оцінки ціннісних орієнтацій здобувачів освіти визначалися за сумою усередненого рангу кожної цінності.

На цьому етапі у дослідженні взяло участь 103 здобувачі вищої освіти, які

займаються східними єдиноборствами (ушу, тайцзицюань, тайський бокс, тхеквондо, дзюдо), з них 52 здобувачі освіти Економічного університету Хайкоу (м. Хайкоу, Провінція Хайнань), 20 здобувачів освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (n=20), 31 здобувач Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (n=30). Здобувачі вищої освіти були умовно поділені на 2 групи – «здобувачі освіти КНР» та «здобувачі освіти України», для проведення порівняльного аналізу результатів їх тестування оцінки ціннісних орієнтацій, які формуються під впливом різних факторів, включаючи етнічно-культурні традиції країни, де вони проживають.

На третьому етапі дослідження узагальнено отримані результати, сформульовано та оформлено висновки та представлено для публічного обговорення.

Результати дослідження та їх обговорення. В Україні все більшої популярності серед молоді набувають східні єдиноборства, до яких відносять, дзюдо, ушу (кунг-фу), карате, тайський бокс, тхеквондо, айкідо, джиу-джитсу, сумо (Байрамов, & Бондар, 2019; Саєнко, 2014; Chen, & Bondar, 2022; John, 1993). У науковій літературі вчені їх часто називають бойові мистецтва, оскільки вони представляють собою комплекс методів і засобів військово-фізичної підготовки і виховання воїна (Шарпар, та ін., 2022). У Китайській Народній Республіці (КНР) найбільш популярними видами єдиноборств є китайські бойові мистецтва ушу (кунг-фу), у тому числі тайцзицюань (Wang, 2019; Bao, 2022). Вони входять до переліку китайських національних традиційних видів спорту. Крім того, елементи єдиноборств є складовими танців дракона та лева, які є невід'ємною частиною національної спортивної культури Китаю і досить активно використовуються в процесі фізичного виховання у закладах вищої освіти (Chen, & Bondar, 2022).

Єдиноборства або бойові мистецтва включені до національної програми з фізичного виховання навчальних закладів КНР з 1961 року. У навчальних планах закладів вищої освіти передбачено окрему дисципліну для вивчення національних традиційних видів спорту та бойових мистецтв, розроблено та затверджено вимоги до опанування основними навичками з цих дисциплін, введено нормативні вимоги до оволодіння рухами та комбінаціями рухів з цих видів спорту (Chang, & Li, 2018; Zhao, 2023). Крім обов'язкових занять східними єдиноборствами в процесі фізичного виховання у закладах вищої освіти, здобувачі мають можливість відвідувати спортивні секції і опановувати додаткові програми з різних видів спорту, включаючи єдиноборства та національні традиційні види спорту, а також брати участь у спортивних фестивалях та змаганнях різного рівня (Chen, & Bondar, 2022).

Опитування на першому етапі серед китайських здобувачів вищої освіти (n=100) показало, що усі вони позитивно ставляться до занять єдиноборствами, оскільки, на їх думку, такі заняття сприяють гармонійному розвитку особистості (86,7 %), зміцненню основних м'язових груп (10 %) та формуванню правильної та гарної постави (3,3 %).

Більшість здобувачів (53,3 %) вважають єдиноборства популярними в Китаї, 36,7 % опитаних підкреслили, що вони ще не достатньо популярні і їх слід активно розвивати серед населення, 10 % респондентів не вважають за потрібне додатково розвивати ці види спорту.

У ході опитування китайських здобувачів з'ясувалося, що лише 43,3 % опитаних займається єдиноборствами додатково у вільний від навчання час, 49,3 % опитаних займаються іншими видами спорту, 7,4 % опитаних не займаються додатково жодним видом спорту у вільний від навчання час. При цьому, рухова активність більшості респондентів щодня становить в середньому не менше 50 хвилин. Такі

результати соціологічного опитування свідчать про високий рівень рухової активності китайських здобувачів та високий рівнем зацікавленості їх єдиноборствами.

Порівнюючи систему фізичного виховання у закладах вищої освіти КНР та України можна відмітити, що в українських закладах вищої освіти фізична культура як і в КНР є обов'язковою навчальною дисципліною. Однак, на відміну від КНР, де є Державна програма з фізичного виховання, в Україні зміст, форма, засоби рухової активності та методи проведення занять з фізичної культури у закладі вищої освіти визначаються навчальним закладом самостійно з урахуванням місцевих природних умов та інтересів здобувачів освіти, при цьому, керівники навчальних закладів зобов'язані забезпечувати створення сприятливих умов для їх належної рухової активності (Zhao, 2023). Як зазначалося вище – у КНР єдиноборства включені, як обов'язковий предмет до Програми, а в українських закладах вищої освіти окремі види єдиноборств вводяться в навчальний процес за рішенням керівництва (Саєнко, 2009).

Опитування серед українських здобувачів вищої освіти (n=50), що займаються єдиноборствами показало, що 75 % респондентів обрали ці види спорту за рекомендацією друзів, 20 % – за рекомендацією батьків або тренерів, 5 % – за власною ініціативою. 85 % опитаних респондентів вважають, що єдиноборства позитивно впливають на гармонійний розвиток людини, 10 % вважають, що вони корисні для здоров'я, 5 % опитаних вважають, що заняття єдиноборствами сприяють зміцненню основних м'язових груп.

Більшість респондентів (85 %) вважають, що єдиноборства є популярними в Україні, 12 % стверджують, що вони не є популярними, але активно розвиваються, і лише 3 % вважають, що ці види спорту зовсім непопулярні в нашій країні. Крім того,

90 % опитаних здобувачів освіти вважають єдиноборства захоплюючим видовищем. Більшість респондентів (46 %) відповіли, що для популяризації єдиноборств в Україні необхідно поліпшити матеріально-технічну базу для занять, 25 % вважають, що необхідно збільшити кількість спортивно-масових заходів з цих видів спорту, а 12 % респондентів стверджують, що слід відкривати відділення з різних видів єдиноборств в дитячо-юнацьких спортивних школах (ДЮСШ).

Здобувачі вищої освіти КНР та України вважають, що єдиноборства мають важливе значення для формування особистості, оскільки в процесі тренувань, можна досягти високого рівня фізичного розвитку, набути нові знання, розвиватися морально та інтелектуально. Опитані також вважають, що психологічна та інтелектуальна підготовка мають важливе значення в тренуванні, висока воля та спеціальна психологічна підготовленість, вміння керувати передстартовим та стартовим станами, об'єктивне сприйняття та зосередженість уваги, ефективні осмислені процеси дозволяють єдиноборцям приймати рішення та ефективно реалізувати свої здібності в умовах змагань.

Науковці підтверджують, що з етичної перспективи, єдиноборства сприяють формуванню цінних аспектів особистості, таких як спілкування, дружність, самостійність, тяга до творчості, вміння співпереживати, співчуття, доброта, чесність та інші. З погляду на інтелектуальний розвиток, заняття єдиноборствами розкривають широкі можливості для розвитку творчих навичок у виконанні техніки, тактики, управління, гнучкості мислення та пізнавальної активності (Горбенко, 2018).

Єдиноборства ефективно сприяють розвитку різноманітних цінних якостей особистості, таких як впевненість у собі, наполегливість, рішучість, самоконтроль, а також моральні цінності, включаючи повагу до противників, чесність і благородство у ставленні до слабких.

Для порівняння ціннісних орієнтацій китайських та українських здобувачів вищої освіти, що займаються єдиноборствами, учасники дослідження були розділені на дві групи: «здобувачі освіти КНР» та «здобувачі освіти України». Їм було запропоновано розмістити термінальні (цільові) та інструментальні (практичні) цінності у порядку їх важливості в житті, як принципи, якими вони керуються, результати подано на рисунках 1, 2.

На рисунку 1 можна побачити різницю між результатами опитування здобувачів вищої освіти КНР та України щодо пріоритетних цілей їх життя. При цьому на перше місце респонденти обох груп поставили здоров'я (фізичне й психічне) (здобувачі освіти КНР – 2,83 (усереднений ранг даної цінності «здоров'я»); України – 3,58), цей показник найвищий у більшості опитаних. Інші результати помітно відрізняються. Китайські здобувачі освіти на друге місце поставили розвиток (роботу над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалення) (7,05), на третє – продуктивне життя (максимальне використання своїх можливостей, сил і здібностей) (7,5). Отримані результати, на нашу думку, свідчать про те, що китайські здобувачі освіти, які займаються єдиноборствами, дбають про своє здоров'я, чітко планують власний розвиток і подальше продуктивне життя.

Українські здобувачі вищої освіти на друге місце поставили волю (7,31), на третє – впевненість в собі (внутрішню гармонію, свободу від внутрішніх протиріч, сумніви) (8,46), що, на наш погляд, характеризує українських здобувачів-спортсменів як впевнених в собі, сильних духом, гармонійно розвинених особистостей, які прагнуть слідувати філософському принципу: «в здоровому тілі – здоровий дух».

Здобувачі вищої освіти КНР на четверте місце поставили активне життя (8,07), на п'яте – впевненість у собі (8,5), на шосте – наявність хороших і вірних друзів (8,64), на сьоме – пізнання

(можливості розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток) (9,02), на восьме – любов (9,21), на дев'яте – щасливе сімейне життя (9,53), на десяте – цікаву роботу (9,62). Такі результати свідчать, що для здобувачів вищої освіти на даний момент активне життя, упевненість у собі, наявність хороших і

вірних друзів, а також пізнання мають велике значення. Деякі інші аспекти, такі як розвиток та поглиблення знань, любов, задоволення від сімейного життя та цікава робота, займають менш важливе місце в їхніх пріоритетах – це пояснюється молодим віком опитаних (середній вік опитаних склав 20 років).

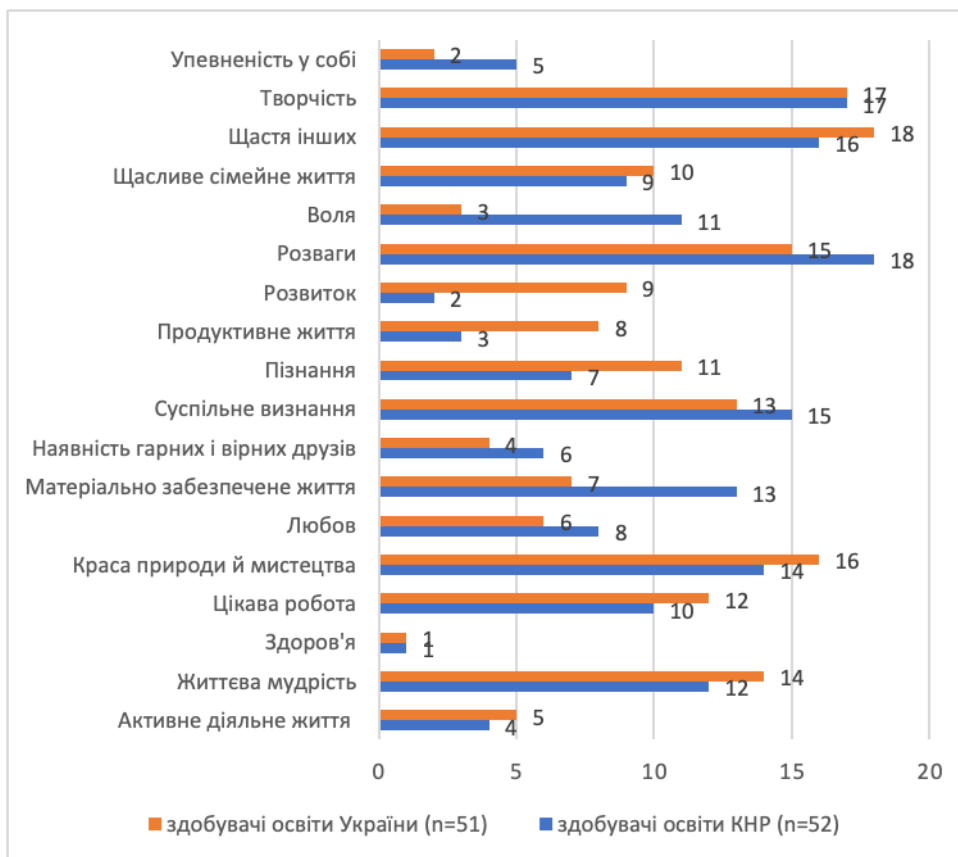

Рис. 1. Ранг термінальних цінностей здобувачів освіти КНР (n=52) та України (n=51)

Здобувачі вищої освіти України на четверте місце поставили наявність хороших і вірних друзів (8,56), на п'яте – активне життя (9,09), на шосте – любов (9,1). Ці результати схожі з результатами опитування здобувачів вищої освіти КНР і можуть бути пов'язані з молодим віком опитуваних і їхнім бажанням відчутти підтримку та соціальне спілкування. На сьомому місці у респондентів України матеріальне забезпечення життя (відсутність матеріальних труднощів) (9,12), на восьмому – продуктивне життя (9,15), на дев'ятому – розвиток (10), на десятому – щасливе сімейне життя (10,01).

На одинадцятому місці у здобувачів освіти КНР – воля (9,73), на дванадцятому – життєва мудрість (9,81), на тринадцятому – матеріальне забезпечення життя (10,02), на чотирнадцятому – краса природи й мистецтва (12,38), на п'ятнадцятому – суспільне визнання (12,64). Такі результати, на нашу думку, можуть відображати вплив суспільних та культурних факторів в Китаї, де більший акцент молодих людей на прагматичні цінності, такі як самодисципліна, кар'єрні можливості та освіта. Також ці результати можуть свідчити про прагнення до

скромності та віддалення від матеріальних цінностей.

Здобувачі вищої освіти України на одинадцяте місце поставили цінність пізнання (10,35), на дванадцяте – цікаву роботу (11,01), на тринадцяте – суспільне визнання (11,25), на чотирнадцяте – життєву мудрість (11,82), на п'ятнадцяте – розваги (приємне проведення часу, відсутність обов'язків) (12,3), на шістнадцяте – краса природи та мистецтва (12,85). На нашу думку, це може вказувати на те, що для українських респондентів актуальніші більш особисті та соціальні аспекти, такі як дружба, кохання, активне життя та матеріальне забезпечення. Такі відносно низькі позиції цих аспектів у списку пріоритетів можуть бути відображенням сучасних особистих та соціальних пріоритетів української молоді.

Найнижчі позиції в обох групах здобувачів освіти посідають творчість (можливість творчої діяльності) (респонденти КНР – 13,35; України – 13,5),

щастя інших людей (добробут, розвиток інших людей, всього народу, людства в цілому) (здобувачі освіти КНР – 13; України – 15,15) та розваги (респонденти КНР – 13,7; України – 12,3). Ці результати можуть бути пояснені суспільно-культурними аспектами і етапом їх життя, на якому знаходяться здобувачі освіти. На даний момент їхні основні пріоритети можуть переважно визначатися особистим розвитком, соціальними взаєминами та здоров'ям. Треба також врахувати, що деякі аспекти, такі як творчість, щастя інших людей та розваги можуть бути менш актуальними на початкових етапах освіти, коли здобувачі освіти фокусуються на навчанні та встановленні свого професійного життя. Такі цінності можуть стати більш актуальними пізніше, коли респонденти отримають більше можливостей для самореалізації та розваг.

Інструментальні (практичні) цінності здобувачів вищої освіти КНР та України представлені на рисунку 2.

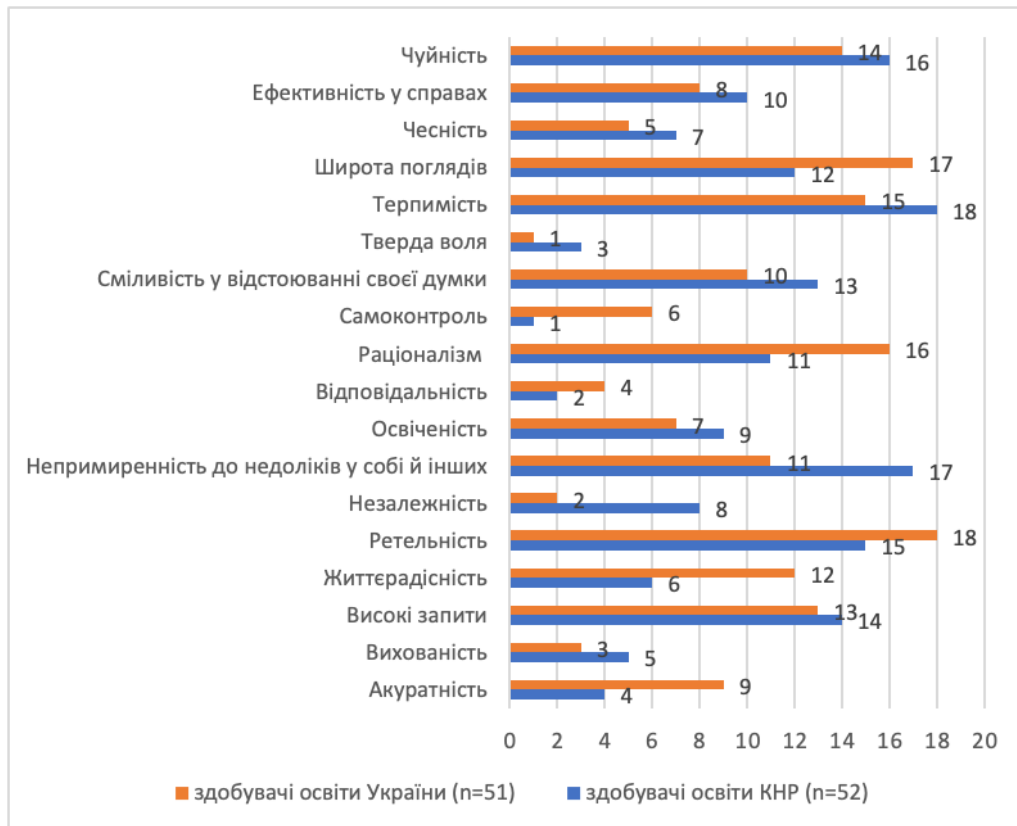

Рис. 2. Ранг інструментальних цінностей здобувачів освіти КНР (n=52) та України (n=51)

Як видно на рисунку 2, пріоритети здобувачів вищої освіти КНР та України в виборі інструментальних цінностей також відрізняються. Так на першому місці у респондентів КНР – самоконтроль (6,32), на другому – відповідальність (6,68), на третьому – тверда воля (7,12), а у здобувачів вищої освіти України – тверда воля (6,51) – на першому місці, на другому – незалежність (7), на третьому – вихованість (7,12). Ці результати свідчать про різні особисті якості, що вважаються важливими для здобувачів вищої освіти в Китаї та в Україні. Респонденти з Китаю вважають самоконтроль та відповідальність основними якостями, тоді як українські надають перевагу твердій волі та незалежності. Це може вказувати на різні культурні цінності та особисті пріоритети в країнах. Наприклад, в Китаї великий акцент робиться на самодисципліну та відповідальність, що відображає традиційні вимоги суспільства до праці та навчання, тоді як українські здобувачі освіти більше цінують особисту твердість та незалежність.

На четвертому місці у здобувачів освіти КНР – акуратність (7,15), на п'ятому – вихованість (7,27), на шостому – життєрадісність (7,5). Такі показники можуть вказувати на важливість дотримання соціальних норм, культурних традицій та загальних моральних цінностей в китайському суспільстві. Також це може вказувати на те, що для китайських здобувачів вищої освіти важливо бути організованими, вихованими та цінувати життя в позитивному ключі.

У респондентів України на четвертому місці – відповідальність (7,39), на п'ятому – чесність (7,62), на шостому – самоконтроль (8,12). Ці результати можуть свідчити про те, що українська молодь вважає вище зазначені якості важливими для успішної соціальної та професійної адаптації, необхідними для побудови довіри в міжособистісних відносинах, а також успішної кар'єри. Такі результати можуть свідчити про важливість моральної та етичної складової для української молоді.

Наприкінці списку інструментальних цінностей здобувачів вищої освіти КНР знаходяться чуйність (10,8) – на шістнадцятому місці, непримиримість до недоліків в собі та інших (10,92) – на сімнадцятому, терпимість (13,8) – на вісімнадцятому місці. Це вказує на особливості цілей та ідей у культурі Китаю, де інші якості більш важливі, такі як працьовитість, самодисципліна та раціональність. Також це відображає традиційні цінності, які покладені в основу суспільства, де виразні прояви емоцій або непримиримість можуть бути менш активно підтримувані.

У здобувачів вищої освіти України на заключних позиціях раціоналізм (10,63), широта поглядів (11), ретельність (13,5). Такі результати можуть вказувати на більш обережний підхід до прийняття рішень та бажання зосередитися на більш конкретних аспектах життя, ніж на абстрактних чи теоретичних питаннях. Такі результати можуть відображати обрані пріоритети і цінності здобувачів освіти, а також можливо вказувати на вплив соціокультурних чинників на їхнє мислення та поведінку.

Отримані термінальні та інструментальні цінності можна умовно об'єднати в смислові категорії, що включають:

- 1) цінності особистісної самореалізації (включаючи особисті, суспільні та професійні);
- 2) загальнолюдські цінності (такі як самоствердження, спілкування, справедливість);
- 3) цінності соціальної взаємодії (які можуть бути індивідуалістичними, конформістськими або альтруїстичними) (Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, 2015).

Отримані результати, що описують ціннісні орієнтації здобувачів вищої освіти КНР та України, наведені на рисунку 3. Виявлено, що у здобувачів освіти КНР переважають особистісні цінності (7,26), на другому місці розташовані цінності самоствердження (8,74), третю позицію посідають індивідуалістичні цінності

(8,79). Серед них переважають загальнолюдські цінності особистісного індивідуального існування та особистого щастя, такі як життєва мудрість, здоров'я,

розвиток, віра в себе, любов, щасливе родинне життя, вихованість, чесність, відповідальність, акуратність і т. д.

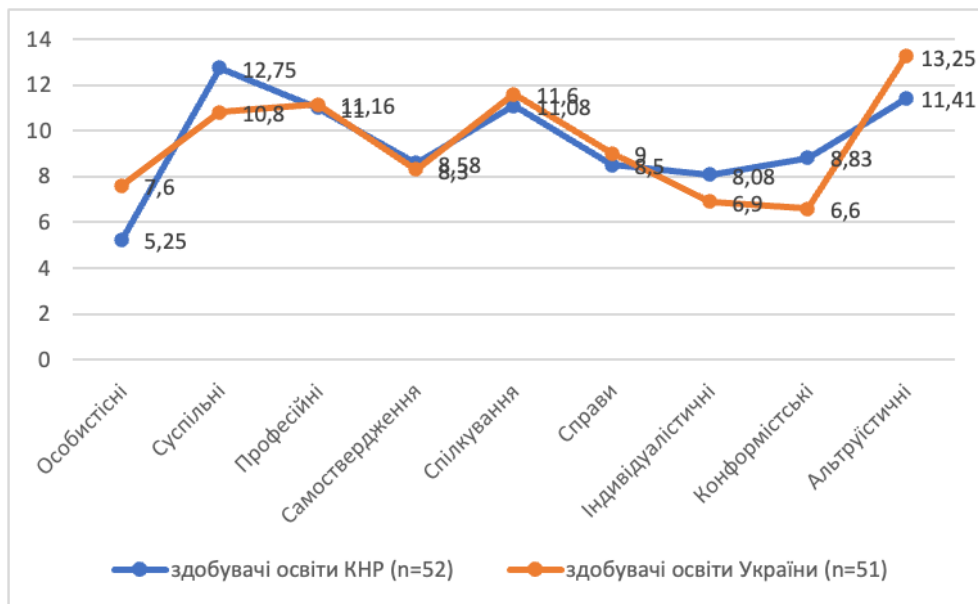

Рис. 3. Узагальнені показники цінностей здобувачів освіти КНР (n=52) та України (n=51)

З рисунку 3 видно, що не зважаючи на те, що окремі термінальні та інструментальні цінності у здобувачів вищої освіти Китаю та України дещо відрізняються, загальні ціннісні орієнтації та життєві принципи у респондентів, які займаються єдиноборствами схожі. Яскраво виражені особистісні цінності у здобувачів освіти КНР – вони займають першу позицію серед усіх груп цінностей (5,25), у респондентів України вони опинилися на третьому місці (7,6), на другому місці у обох груп індивідуалістичні цінності (здобувачі освіти КНР – 8,08; України – 6,9), на третьому місці у респондентів КНР (8,83) конформістські цінності, які у здобувачів освіти України навпаки посіли перше місце (6,6). Ці результати свідчать про різницю у важливості особистісних, індивідуалістичних та конформістських цінностей між здобувачами вищої освіти з Китаю та з України. Виявлені відмінності вказують на важливі культурні та соціальні відмінності у цінностях та уявленнях про індивідуальність та приналежність до

колективу серед здобувачів вищої освіти з цих двох країн.

Здобувачі вищої освіти з Китаю виявили більшу важливість особистісних цінностей, що може свідчити про їхню індивідуальність та дбайливе ставлення до власної самоідентифікації.

Здобувачі вищої освіти з України, показали більшу важливість індивідуалістичних цінностей (прагнення незалежності, вільності вибору та самореалізації) та конформістських цінностей (прагнення людини до відповідності загальноприйнятим нормам, правилам та очікуванням соціуму), що може вказувати на більшу свободу вибору та акцент на самореалізації та особистій свободі. Це свідчить про те, що здобувачі вищої освіти можуть відчувати важливість своєї самостійності і волі до незалежності, але одночасно також бажають відповідати соціальним стандартам і бути прийнятими у групі. Це може виникнути внаслідок балансу між власними потребами та потребами оточуючих або впливу культурного середовища, в якому вони

зростають. Такий «конфлікт» цінностей може бути обумовлений воєнним станом (Неприцька, 2022), в якому опинилися українські здобувачі вищої освіти, це може підсилити бажання незалежності, прагнення захищати свої власні інтереси та волю, активно виступати за своє право на життя та свободу вибору.

В обох групах останні три позиції посіли показники альтруїстичних цінностей (здобувачі вищої освіти КНР – 10,41; України – 13,25), цінностей спілкування (респонденти КНР – 11,08; України – 11,6), та суспільних цінностей (здобувачі вищої освіти КНР – 12,75; України – 10,8). Такі результати свідчать про те, що здобувачі-спортсмени, які займаються єдиноборствами, на даному етапі свого розвитку не проявляють бажання допомагати іншим, бути співчутливими, не прагнуть утримувати та розвивати соціальні відносини та відповідати соціальним стандартам.

Висновки.

Проведене дослідження дозволило з'ясувати, що заняття єдиноборствами позитивно впливають на гармонійний розвиток здобувачів вищої освіти. Під впливом тренувань підвищується рівень

фізичного розвитку, формується система цінностей, що спрямована на особисте зростання та життєву мудрість. Здобувачі вищої освіти, які займаються єдиноборствами, дбають про власне здоров'я та формування особистості. Для них пріоритетними є вихованість, відповідальність, тверда воля та дружба, які свідчать про прагнення до фізичного, інтелектуального та морально-етичного росту.

Результати дослідження дозволяють рекомендувати заняття єдиноборствами в закладах вищої освіти з метою покращення фізичного стану або досягнення високих спортивних результатів.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у пошуку шляхів популяризації східних єдиноборств серед здобувачів вищої освіти.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Байрамов, Р.Х., & Бондар, А.С. (2019). Ціннісні орієнтації спортсменів сумо. *Вісник Прикарпатського університету*, 32, 3-9. DOI:10.15330/fcult.32.3-9
- Бойченко, Н.В., & Голубничій, Р.В. (2016). Особливості фізичної підготовки спортсменок, що займаються дзюдо. *Єдиноборства*, 11-13. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229305521.pdf>
- Горбенко, О.В. (2018). *Виховання ціннісних орієнтацій студентської молоді засобами східних єдиноборств. (Дис. на здобуття канд. пед. наук)*. Харків, Україна.
- Методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіча) (2015). Психологіс: Енциклопедія практичної психології - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm (дата звернення: 25.03.2024).
- Неприцька, Т.І. (2022). Формування ціннісних орієнтацій в суспільстві в умовах війни: реалії України. *Політична культура та ідеологія: політичне життя*, 3, 93-97. DOI:10.31558/2519-2949.2022.3.11
- Ніколаєв, В.А., & Чіжаєв, П.І. (2020). Застосування засобів єдиноборств в системі фізичного виховання студенток закладів вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 3 К (123), 282-285. DOI:10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).27
- Саєнко, В.Г. (2014). Біомеханічне вдосконалення ударної техніки у студентів університетів, які спеціалізуються зі східних єдиноборств. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*, 118, IV, 185-188.

- Саєнко, В.Г. (2009). Доцільність введення східних єдиноборств як навчальної дисципліни. *Актуальні проблеми фізичного виховання в Україні*, 221-228. DOI:10.13140/RG.2.2.11721.95848
- Тропін, Ю., Романенко, В., Мирошніченко, Є., Джерелій, В., & Володченко, О. (2023). Особливості фізичної підготовки в різних видах єдиноборств (систематичний огляд). *Єдиноборства*, 3(29), 98-117 DOI:10.15391/ed.2023-3.09
- Шапар, К.О., Коломєйцева, О.М. Довгопол, Е.П., & Гординський, Ю.С. (2022). Вплив занять єдиноборствами на фізичний розвиток студентів, їх силові здібності, витривалість та швидкість в умовах спортивного клубу ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 3(148), 124-131. DOI:10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).27
- Bao, L.M. (2022). Research on the development of Wudang martial arts under the background of healthy China. *Wushu Research*, 7(10). 8-10. DOI: 10.1051/e3sconf/202129203047
- Chang, Z., & Li, Y. (2018). Study on the Influence and Promotion of Chinese Traditional Martial Arts in Different Groups. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 250. 22-26. DOI: 10.2991/emim-18.2018.6
- Chen, D., & Bondar, A. (2022). Popularization of chinese national traditional kinds of sports. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 6 (151), 9-13. DOI:10.31392/NPU-nc.series15.6(151).01
- Iermakov, S., Podrigalo, L., Romanenko, V., Tropin, Y., & Kamaev, O. (2016) Psycho-physiological features of sportsmen in impact and throwing martial arts. *Journal of Physical Education and Sport*, 16(2), 67, 433-441. DOI:10.7752/jpes.2016.02067
- John, C. Cox (1993). Traditional asian martial arts training: a review. *Quest*, 3(45). DOI:10.1080/00336297.1993.10484094
- Podrihalo, O., Romanenko, V., Podrigalo, L., Iermakov, S., & Galimskyi, V. (2023) Evaluation of the functional state of taekwondo athletes 7-13 years old according to the indicators of the finger-tapping test. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*. 27(1), 3-9. DOI:10.15391/snsv.2023-1.001
- Sandford, G.T., & Gill, P.R. (2018). Martial arts masters identify the essential components of training. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 24(1), 31-42. DOI:10.1080/17408989.2018.1530749
- Wang, S.C. (2019). Analysis of the characteristics of chinese traditional sports culture in the new period. *Journal of Sports Medicine and Therapy*, 4, 053-060. DOI:10.29328/journal.jsmt.1001044
- Zhang, T., Lim, B.H., Zhang, C., & Li, Ch. (2023). The Impact of Wushu Education on the Social Adaptability of Chinese University Students. *07th Asia-Pacific International Conference on Quality of Life Wina Holiday Villa, Kuta, Bali, Indonesia*, 161-166. DOI:10.21834/e-bpj.v8i26.4954
- Zhao, T. (2023). The role and influence of martial arts and taekwondo in the construction of sports culture in universities. *Region - Educational Research and Reviews*, 5(3), 157-163. DOI:10.32629/rerr.v5i3.1336

Стаття надійшла до редакції: 15.05.2024 р.

Опубліковано: 01.06.2024 р.

Abstract. *Chen Dongdong, Bondar A., Liu Shaoying. The influence of martial arts training on the personality formation of higher education students. Purpose: to determine the role of martial arts in the process of forming a harmonious personality of higher education students in the People's Republic of China and Ukraine. Material and Methods. Theoretical and empirical research methods were used in the study: analysis of scientific and methodological literature and Internet sources, analysis of regulatory documents; comparative analysis; method of value*

orientations by M. Rokic; sociological survey (questionnaire); methods of mathematical statistics. **Results:** the study examines the peculiarities of the use of martial arts in higher education institutions of the People's Republic of China and Ukraine, conducts a sociological survey of higher education students of both countries regarding their attitude to practicing various types of martial arts, and compares the value orientations of students formed under the influence of martial arts. It turned out that in higher education institutions of the People's Republic of China, martial arts are included as a compulsory subject in the State Physical Education Program, while in Ukrainian higher education institutions, certain types of martial arts are introduced into the educational process by the decision of the management. The survey showed that higher education students in both countries consider martial arts to be popular sports and engage in these sports for harmonious development and health. Some terminal and instrumental values of higher education students in China and Ukraine are somewhat different, while the general value orientations and life principles of martial arts students are similar. **Conclusions.** Martial arts training has a positive effect on the harmonious development of higher education students. Under the influence of training, the level of physical development increases, a system of values aimed at personal growth and life wisdom is formed. Higher education students who are engaged in martial arts take care of their own health and personal development. They prioritize education, responsibility, strong will, and friendship, which indicate a desire for physical, intellectual, and moral and ethical growth. The results of the study make it possible to recommend martial arts training in higher education institutions in order to improve physical condition or achieve high sports results.

Keywords: martial arts, higher education students, higher education institutions, personality, value orientations.

References.

- Bairamov, R.Kh., & Bondar, A.S. (2019). Tsinnisni oriientatsii sportsmeniv sumo [Value orientations of sumo athletes]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu* [Bulletin of the Carpathian University], 32, 3-9. DOI:10.15330/fcult.32.3-9
- Boichenko, N.V., & Holubnychii, R.V. (2016). Osoblyvosti fizychnoi pidhotovky sportsmenok, shcho zaimaiutsia dziudo [Peculiarities of physical training of female athletes practicing judo]. *Yedynoborstva* [Martial arts], 11-13, URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229305521.pdf>
- Horbenko, O.V. (2018). Vyhovannja cinnisnyh orijentacij students'koi' molodi zasobamy shidnyh jedynoborstv [Education of value orientations of student youth by means of oriental martial arts]. (Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences). Harkiv, Ukrai'na.
- Metodyka «Tsinnisni oriientatsii» (M. Rokycha). (2015) *Psychologhis: Entsyklopediia praktychnoi psykholohii* [Methodology «Value Orientations» (M. Rokic) (2015). *Psychologis: Encyclopedia of practical psychology*]. - [Electronic resource]. - Access mode: http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm (accessed March 25, 2024).
- Neprytska, T.I. (2022). Formuvannia tsinnisnykh oriientatsii v suspilstvi v umovakh viiny: realii Ukrainy Shaping Value [Orientations in a Society in Conditions of War: Reality of Ukraine]. *Political Culture and Ideology: Political Life* [Political Culture and Ideology: Political Life], 3, 93-97. DOI 10.31558/2519-2949.2022.3.11
- Nikolaiev, V.A., & Chizhaiev, P.I. (2020). Zastosuvannia zasobiv yedynoborstv v systemi fizychnoho vykhovannia studentok zakladiv vyshchoi osvity [Application of martial arts in the system of physical education of female students of higher education institutions]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova* [Scientific journal of M. P. Drahomanov NPU], 3 K (123), 282-285. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).27
- Saienko, V.H. (2014). Biomekhanichne vdoskonalennia udarnoi tekhniky u studentiv universytetiv, yaki spetsializuiutsia zi skhidnykh yedynoborstv [Biomechanical improvement of striking technique in university students specializing in oriental martial arts]. *Visnyk Chernihivskoho*

natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. [Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after T.G. Shevchenko], 118, IV, 185-188.

- Saienko, V.H. (2009). Dotsilnist vvedennia skhidnykh yedynoborstv yak navchalnoi dystsypliny [The expediency of introducing oriental martial arts as an educational discipline]. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia v Ukraini* [Current problems of physical education in Ukraine], 221-228. DOI:10.13140/RG.2.2.11721.95848
- Tropin, Yu., Romanenko, V., Myroshnychenko, Ye., Dzherelii, V., & Volodchenko, O. (2023). Osoblyvosti fizychnoi pidhotovky v riznykh vydakh yedynoborstv (systematychnyi ohliad) [Peculiarities of physical training in various types of martial arts (systematic review)]. *Yedynoborstva* [Martial arts], 3(29), 98-117. DOI:10.15391/ed.2023-3.09
- Shapar, K.O., Kolomieitseva, O.M., Dovhopol, E.P., & Hordynskyi, Yu.S. (2022). Vplyv zaniat yedynoborstvamy na fizychnyi rozvytok studentiv, yikh sylovi zdibnosti, vytryvalist ta shvydkist v umovakh sportyvnoho klubu ZVO [The influence of martial arts classes on the physical development of students, their strength abilities, endurance and speed in the conditions of the sports club of the Higher Education Institution]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova* [Scientific journal of M. P. Drahomanov NPU], 3 (148), 124-131. DOI:10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).27
- Bao, L.M. (2022). Research on the development of Wudang martial arts under the background of healthy China. *Wushu Research*, 7(10). 8-10. DOI: 10.1051/e3sconf/202129203047
- Chang, Z., & Li, Y. (2018). Study on the Influence and Promotion of Chinese Traditional Martial Arts in Different Groups. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 250. 22-26. DOI: 10.2991/emim-18.2018.6
- Chen, D., & Bondar, A. (2022). Popularization of chinese national traditional kinds of sports. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 6 (151), 9-13. DOI:10.31392/NPU-nc.series15.6(151).01
- Iermakov, S., Podrigalo, L., Romanenko, V., Tropin, Y., & Kamaev, O. (2016) Psycho-physiological features of sportsmen in impact and throwing martial arts. *Journal of Physical Education and Sport*, 16(2), 67, 433-441. DOI:10.7752/jpes.2016.02067
- John, C. Cox (1993). Traditional asian martial arts training: a review. *Quest*, 3(45). DOI:10.1080/00336297.1993.10484094
- Podrihalo, O., Romanenko, V., Podrigalo, L., Iermakov, S., & Galimskyi, V. (2023) Evaluation of the functional state of taekwondo athletes 7-13 years old according to the indicators of the finger-tapping test. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*. 27(1), 3-9. DOI:10.15391/sns.v.2023-1.001
- Sandford, G.T., & Gill, P.R. (2018). Martial arts masters identify the essential components of training. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 24(1), 31-42. DOI:10.1080/17408989.2018.1530749
- Wang, S.C. (2019). Analysis of the characteristics of chinese traditional sports culture in the new period. *Journal of Sports Medicine and Therapy*, 4, 053-060. DOI:10.29328/journal.jsmt.1001044
- Zhang, T., Lim, B.H., Zhang, C., & Li, Ch. (2023). The Impact of Wushu Education on the Social Adaptability of Chinese University Students. *07th Asia-Pacific International Conference on Quality of Life Wina Holiday Villa, Kuta, Bali, Indonesia*, 161-166. DOI:10.21834/e-bpj.v8i26.4954
- Zhao, T. (2023). The role and influence of martial arts and taekwondo in the construction of sports culture in universities. *Region - Educational Research and Reviews*, 5(3), 157-163. DOI:10.32629/rerr.v5i3.1336

Відомості про авторів / Information about the Authors:

Чень Дундун: аспірант кафедри менеджменту фізичної культури; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Chen Dongdong: candidate of the Third (Postgraduate's) Level of Higher Education; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0001-9635-7204>

E-mail: chen_dongdong@ukr.net

Бондар Анастасія Сергіївна: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, професор; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Anastasiia Bondar: PhD in Physical Education and Sports, Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0002-2816-4985>

E-mail: anastasiabond1@ukr.net

Лю Шаоин: доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор; Економічний університет Хайкоу: Провінція Хайнань, м. Хайкоу, Китай.

Liu Shaoying: Doctor of Science in Physical Education and Sports, Professor; Haikou University of Economics: Hainan Province, Haikou, China.

<https://orcid.org/0000-0003-3123-198X>

E-mail: liu_shaoying@ukr.net